

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาชุมชน(Community Development) มีที่มาจากคำว่า การศึกษามวลชน (Mass Education) โดยได้นำมาใช้เป็นครั้งแรกในประเทศอังกฤษ อันเป็นผลมาจากรายงานเกี่ยวกับการศึกษามวลชนในสังคมแอฟริกัน เป็นเรื่องซึ่งคณะกรรมการที่ปรึกษา ฝ่ายการศึกษาของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศ ของอังกฤษ ได้นำเสนอต่อรัฐบาล เมื่อปี ค.ศ.๑๙๔๘ รายงานฉบับนี้เสนอแนะให้รัฐบาลประเทศอังกฤษ กำหนดนโยบายการปกครองอาณานิคมในทวีปแอฟริกา ด้วยการเปิดโอกาสให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ของชุมชน ร่วมควบคุมการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคมของตนเอง เพื่อสร้างความรัก ความศรัทธา และความจงรักภักดีแก่ประชาชน ซึ่งเป็นลักษณะของการพัฒนาชุมชน แต่ไม่ได้รับความนิยมมากนัก เพราะคำว่า มวลชนมีความหมายไปในทางการเมือง และคำว่า การศึกษา ในประเทศต่างๆ ก็ให้ความหมายได้หลายประเด็น เมื่อแปลความหมายเป็นภาษาท้องถิ่นของแต่ละประเทศก็อาจจะมี ความหมายแตกต่างกันและเกิดความเข้าใจผิดขึ้นได้ คำว่า การพัฒนาชุมชน ถูกนำมาใช้แทนคำว่า การศึกษามวลชนเป็นครั้งแรกเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๔๘ โดยที่ประชุมสัมมนาของผู้เชี่ยวชาญเรื่องการ บริหารและการปกครองประเทศในทวีปแอฟริกา (African Administration) ที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ ประเทศอังกฤษ หลังจากนั้นก็ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายไปทั่วโลกการพัฒนาจึงเป็นคำ กลางๆที่ทุกประเทศสามารถนำไปใช้ได้ ไม่ว่าประเทศนั้นจะปกครองด้วยระบอบใดและเศรษฐกิจ ระบบใด เพราะทุกประเทศมีชุมชน^๑ การพัฒนาชุมชนจึงเป็นการนำวิธีการพัฒนามาใช้ในชุมชนวิธีการ หนึ่ง เช่นเดียวกับการศึกษา การพัฒนาการเมือง การพัฒนาชนบท การพัฒนาการเกษตร การพัฒนา เศรษฐกิจ เป็นต้น ซึ่งมีปรัชญา แนวความคิด หลักการวิธีการและแนวทางปฏิบัติที่เป็นลักษณะเฉพาะ ของตนเองการพัฒนาชุมชนจึงแตกต่างออกไปจากการพัฒนาที่กล่าวแล้วข้างต้น การพัฒนาชุมชน คือ การพัฒนาความรู้ ความสามารถของประชาชน เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในการช่วยตนเอง เพื่อบ้าน และชุมชน ให้มีมาตรฐานการความเป็นอยู่ดีขึ้น โดยการร่วมมือกันระหว่างประชาชนกับรัฐบาล เป็น วิธีการนำเอาบริการของรัฐบาลผนวกเข้ากับความต้องการของประชาชนเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิต ของประชาชนให้ดีขึ้น การพัฒนาชุมชน จึงเป็นกระบวนการที่รัฐบาลและประชาชนในชุมชน ร่วมมือ

^๑สนธยา พลศรี, ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๖, (กรุงเทพมหานคร : โอเอสพริ้น ตีง์เฮ้าส์, ๒๕๕๓), หน้า ๔๒.

กันวางแผนเพื่อปรับปรุงสร้างสรรค์ชุมชนให้เกิดความเจริญก้าวหน้า ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครองและสิ่งแวดล้อม ตามความต้องการของประชาชนในชุมชน โดยอาศัยความคิดริเริ่ม การพึ่งตนเองของประชาชนเป็นสำคัญ แต่ถ้าประชาชนไม่เกิดความคิดริเริ่มด้วยตนเอง รัฐบาลก็ใช้เทคนิคกระตุ้นเตือนให้เกิดความคิดริเริ่มขึ้น และถ้ามีความจำเป็นก็อาจขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานหรือองค์กรชุมชนได้^๒

การพัฒนาชุมชน มีเป้าหมายที่จะพัฒนาคนในชุมชน ทุกคนทุกกลุ่มและทุกประเภท และมุ่งเน้นการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ มากกว่าด้านอื่นๆ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า การพัฒนาชุมชนในประเทศไทย ที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบัน ก็ยังเน้นเรื่องเศรษฐกิจเป็นหลัก เน้นความเจริญทางวัตถุจนทำให้คนในสังคมเรา มัวสุมหลงกับความฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย และก่อให้เกิดปัญหาสังคม ตามมามากมาย เช่น ปัญหาความยากจน ปัญหายาเสพติด ปัญหาอาชญากรรม ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน พฤติกรรมของคนในสังคมเบี่ยงเบนไปในทางย่ำแย่อนธธรรม จริยธรรมชาดวินัย และเอารัดเอาเปรียบกัน

ทางออกของปัญหาเหล่านี้ ถือได้ว่าเป็นทางออกของสังคมไทย และประเทศไทย การแก้ปัญหาเหล่านี้ ต้องแก้ไขและต้องส่งเสริมชุมชนท้องถิ่น ให้เข้มแข็งด้วยการพัฒนาชุมชน ชุมชนจะเข้มแข็งได้นั้น ขึ้นอยู่กับบริบท ซึ่งมีข้อสรุปที่เป็นกลางๆ เกี่ยวกับชุมชนท้องถิ่น ที่เข้มแข็งหลายชุมชน ต้องเป็นชุมชน ที่สามารถจัดการพึ่งพาตนเองได้^๓ การทำให้ชุมชนและคนในชุมชนพึ่งตนเองได้นั้น ชุมชนต้องเปลี่ยนกระบวนการคิด ที่เน้นการให้ความสำคัญกับกระบวนการคิด การเรียนรู้ กระบวนการสร้างทุนชุมชน ทั้งที่เป็นทุนธรรมชาติ ทุนความรู้ ทุนทางสังคมและทุนมนุษย์ ทุนชุมชน เป็นสิ่งที่คนในชุมชนสามารถสร้างสรรค์ขึ้นมาได้ การจะสร้างทุนให้กับชุมชน จึงต้องเปิดโอกาสให้ชุมชนได้เป็นเจ้าของความรู้ การจัดการความรู้ ที่ให้การยอมรับซึ่งกันและกันและถักทอสิ่งดีๆ เพราะว่าหากชุมชนอ่อนแอลง ก็จะทำให้การพัฒนาประเทศไม่ประสบความสำเร็จตามที่ควรจะเป็น และยังส่งผลกระทบที่ทำให้คุณภาพชีวิตของคนในชุมชนตกต่ำกว่าที่พึงจะเป็น ปัจจุบันนี้ความเป็นชุมชนในประเทศกำลังตกอยู่ในสภาพที่อ่อนแอและสาเหตุคือ^๔

๑. ชุมชนต้องพึ่งพิงภายนอกสูง จนถูกปัจจัยภายนอกควบคุมการเปลี่ยนแปลงตลอดจนรูปแบบต่างๆทางสังคม เช่น การศึกษา การบริโภค ค่านิยม การรักษาพยาบาลซึ่งชุมชนมีอำนาจในการต่อรองน้อย รวมทั้งมีข้อจำกัดในการเลือกและการตัดสินใจ

^๒สนธยา พลศรี, **ทฤษฎีและหลักการพัฒนาชุมชน**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, ๒๕๕๓), หน้า ๔๙.

^๓โกวิท พวงงาม, **ถอดรหัส ๓ การพัฒนาชุมชน สังคม ท้องถิ่น การเมือง ประชาธิปไตย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สมาธรรม, ๒๕๕๖), หน้า ๑๖.

^๔อุทัย ดุลยเกษม และอรศรี งามวิทยาพงศ์, **ภาพการศึกษากับชุมชน:กรอบแนวคิดและข้อเสนอในการศึกษาวิจัย**, (กรุงเทพมหานคร : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย, ๒๕๔๐), หน้า ๓.

๒. ชุมชนสูญเสียความเป็นปึกแผ่น กล่าวคือ สมาชิกต่างคนต่างอยู่มุ่งความอยู่รอดของตัวเองเป็นสำคัญ รวมทั้งมีการอพยพย้ายถิ่นเข้าเมือง

๓. ชุมชนถูกทำลายในด้านต่างๆ เช่น วัฒนธรรม ศักยภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นจนทำให้ไม่สามารถพึ่งตนเองได้

๔. ชุมชนไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ เช่น สภาพความเสื่อมโทรมทางสิ่งแวดล้อม ปัญหาทางอาชีพ หนี้สิน ยาเสพติด ครอบครัวแตกแยก อาชญากรรม เอตส์ ตลอดจนคนชราและเด็กถูกทอดทิ้ง เป็นต้น

เมื่อชุมชนต้องเผชิญกับปัญหาของการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางและแนวทาง การพัฒนาท้องถิ่นของประชาชน ภูมิปัญญาท้องถิ่น ไม่ได้รับการยอมรับและส่งเสริม การพัฒนาภาครัฐยังมีลักษณะแยกส่วนขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งเป็นอุปสรรคร้ายแรงต่อการพัฒนาทุกด้านโดยส่วนรวม เพราะชุมชนขาดกลไกและกระบวนการที่มีประสิทธิภาพที่จะควบคุมดูแลแก้ปัญหาตนเองได้^๕

ปัจจัยหนึ่งที่มีอิทธิพลในการพัฒนาชุมชนชนบท คือ ทุกชุมชนในชนบท ศูนย์รวมจิตใจที่เป็นศูนย์กลางที่คนทุกระดับชั้นสามารถเข้าถึงได้นั้นก็คือ วัด ในภาคเหนือตอนล่าง พระสงฆ์หลายรูปได้พยายามที่จะเข้าไปมีบทบาทโดยเป็นผู้นำพยายามรื้อฟื้นและแสวงหา ในการเป็นผู้นำชาวบ้าน นอกจาก เป็นผู้นำทางจิตวิญญาณ ในยุคที่ ภาวะทางสังคม และเศรษฐกิจอยู่ในขั้นวิกฤติ และปัญหาทางธรรมชาติที่กำลังประสบภัยแล้ง โดยพยายามมองปัญหาสังคมปัจจุบัน ซึ่งปัจจุบันมีความสลับซับซ้อน ให้มีความชัดเจน และเข้าไปมีส่วนร่วมแก้ปัญหาของชาวบ้าน โดยที่พยายามแก้ปัญหาให้ตรงจุด และให้ตรงกับแก่นพุทธธรรม และนำหลักพุทธธรรมนั้นมาประยุกต์ใช้ให้ทันกับกาลสมัย แล้วนำมาเป็นหลักธรรมในการแก้ปัญหา และนำสิ่งนั้นมาพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านในพื้นที่ และชุมชนใกล้เคียงให้ดีขึ้น ดังเช่น หมู่บ้าน ในอำเภอต่างๆในภาคเหนือตอนล่างโดยใช้กระบวนการที่มีอิทธิพล เช่น การดลบันดาลใจบุคคลหรือกลุ่มชาวบ้านให้มาเข้ากลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ด้วยความสมัครใจจนประสบผลสำเร็จตามที่ทางกลุ่มได้วางไว้เพื่อพัฒนาชีวิตชาวบ้าน

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ภาคเหนือตอนล่าง เริ่มก่อตั้งเมื่อวันที่ ๒๑ เดือน พฤศจิกายน ๒๕๔๔ พระสังฆาธิการ ภาคเหนือตอนล่างได้เข้าร่วมประชุมสัมมนา กับ คณะทำงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดไผ่ล้อม อ.เมือง จ.ตราด ซึ่งได้เดินทางมาถวายความรู้แก่พระสังฆาธิการ ที่วัดคูยาง ต.ในเมือง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร ซึ่งเป็นการจุดประกายการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชน หลังจากที่ได้ คณะทำงาน ได้ถวายความรู้จบลงแล้ว พระเทพปริยัติ เจ้าคณะจังหวัดกำแพงเพชร (สมณศักดิ์ ในขณะนั้น ปัจจุบันพระธรรมภาณพิลาส) ได้กล่าวสรุป และสอบถามผู้ที่ไปศึกษาดูงาน ว่าจะมีใคร

^๕อุทิศ จิตเงิน, พุทธปรัชญาเพื่อพลังชุมชน, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สถาบันพัฒนาสื แยกอินโดจีน, ๒๕๔๔), หน้า ๑๐.

บ้างให้สมัคร พระสังฆาธิการ จึงได้สมัครไปด้วยหลายรูปพร้อมด้วยคณะผู้ทำงานกลุ่มสัจจะฯ วัดไผ่ล้อม เป็นผู้ดำเนินการเองในเรื่องงบประมาณต่างๆ ค่าใช้จ่ายไม่ต้องเสียวันที่ ๒๓ เดือน พฤศจิกายน ๒๕๔๔ ออกเดินทาง ถึงวัดไผ่ล้อมจังหวัดตราด ในช่วงค่ำ และได้เข้าพัก เพื่อศึกษาดูงานเป็นเวลา ๓ วัน ในสถานที่หลายแห่งในเขตจังหวัดตราด

เมื่อคณะได้ศึกษาดูงานเสร็จแล้ว เดินทางกลับถึงวัด พระสังฆาธิการ ต่างมีความคิดเห็น ว่า การที่จัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ น่าจะเป็นประโยชน์กับชุมชนมากมายหลายประการ ถึงแม้ว่า ในชุมชนหมู่บ้านจะมีการออมทรัพย์เดิมอยู่แล้ว แต่วัตถุประสงค์ และการดำเนินไม่เหมือนเท่าใดนัก ที่สำคัญคือ ชาวบ้านมีหนี้สินผูกพัน หลายแห่งไม่ว่า จะเป็นกับนายทุน หรือ ธนาคารต่างๆ แต่นายทุน หรือธนาคารทั่วไปไม่เคยมาดูแล เวลาชาวบ้านเจ็บป่วย (ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ นั้น กองทุนสวัสดิการต่างๆ ในเวลานั้น ยังไม่มีทั่วไปเหมือนปัจจุบัน) และเป็นการใช้วัดเป็นศูนย์กลาง ในเรื่องการทำงาน จะทำให้ วัดมีความสำคัญมากขึ้นด้วย^๖ โดยที่จุดมุ่งหมายก็คือ ให้ประชาชนในชนบทของไทยทันกับยุคสมัยที่ พัฒนา ท้นต่อเหตุการณ์ที่เป็นสากล เพราะว่าชาวบ้านตกอยู่ในสภาพที่อดอยาก ยากจนหนี้สิน ครूरเรือน มากล้น ปลุกข้าวเป็นอาชีพหลัก แต่ว่าข้าวขายไม่ได้ราคา ได้แต่ใบประทวน มีแต่หนี้สิน ไม่มี น้ำทำนา เลี้ยงสัตว์ก็ถูกโรคระบาด ชีวิตก็เลยตกต่ำ ลงไปกับอบายมุข ไม่ใส่ใจในเรื่องสุขภาพ ร่างกายของตน และครอบครัว เด็กๆขาดการดูแล ขาดการเอาใจใส่ และติดเกมส์ ออนไลน์ เหล่านี้ เป็นปัญหาที่พระสงฆ์ควรเข้าไปมีส่วน ในการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ในการแก้ไขปัญหา ดังกล่าวโดยเน้นให้มีความซื่อสัตย์สุจริต มีมิตรไมตรี เอื้ออาทรมีความเพียร มีวินัย มีสติ ไม่ประมาท พัฒนาปัญญาและความรู้อย่างต่อเนื่อง^๗ แต่ว่าปัจจุบันนี้นักกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ภาคเหนือตอนล่าง ขาดศูนย์กลางการติดต่อ เครือข่าย การสนับสนุนหลายๆอย่างด้วยกันทำให้บางแห่งล้มเลิก ซึ่งบาง แห่งเกิดจากการขาดประสบการณ์ทางการเงินและปัญหาทุจริตปัจจุบันเหลืออยู่สองแห่ง ที่ยังคงดำเนินการอยู่

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ จัดตั้งขึ้นภายในชุมชนโดยมีตัวอย่างของพระสงฆ์ในภาคเหนือ ตอนล่าง เป็นผู้ริเริ่มและจัดตั้งกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และดำเนินงาน อย่างค่อยเป็นค่อยไปเติบโตอย่างช้า ๆ เป็นสากล โดยประสบความสำเร็จในการดำเนินงานให้กับกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ และขยายวงกว้างออกไปเรื่อย ๆ ทั้งจังหวัด ทำทนายพระสงฆ์ทั้งภาคเหนือตอนล่าง ให้อยากเป็นพระสงฆ์นักพัฒนา ที่พยายามทำหน้าที่ของพระสงฆ์ครบถ้วนและถูกต้อง คือ ประพฤติ ตามหลักของพระธรรมและวินัย ถือว่าเป็นปัจจัยและเงื่อนไขที่สำคัญในการพัฒนาชุมชนตามหลัก เศรษฐกิจพอเพียง ของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ภาคเหนือตอนล่าง ได้เริ่มทำกิจกรรมที่ค่อนข้าง

^๖โกวิท พวงงาม, ถอดรหัส ๓ การพัฒนาชุมชน สังคม ท้องถิ่น การเมือง ประชาธิปไตย, หน้า ๑๘๔.

หลากหลาย เช่น การตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กและโภชนาการ การทำสวนสมุนไพรเพื่อการศึกษาสำหรับชุมชน การตั้งธนาคารข้าว สำหรับผู้ขาดแคลน การจัดตั้งธนาคารโค โดยมีพระสงฆ์ในชุมชนเป็นผู้นำในการจัดตั้งกลุ่มใช้หลักธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา เป็นแกนกลางในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม และใช้แนวทางประชาสังคมมาจัดการปัญหาต่างๆของสมาชิก ไม่ใช่หลักกฎหมายและนิติศาสตร์อย่างเดียว เมื่อเกิดปัญหากลุ่มจะนำเอาหลักเบญจศีล เบญจธรรม มาอธิบายชี้ให้เห็น ยกตัวอย่างบาปบุญคุณโทษ ประโยชน์มิใช่ประโยชน์ มาเป็นข้อบังคับซึ่งถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลให้กลุ่ม มีการดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน

โดยที่กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ภาคเหนือตอนล่าง ผู้นำกลุ่มขาดการประสานงาน เป็นเครือข่ายที่สามารถติดต่อถึงกันได้ บางกลุ่มก็เกิดปัญหาขึ้นในชุมชนระหว่างผู้นำกลุ่มขาดความโปร่งใส กับสมาชิกบ้าง เช่น ความลำเอียงเพราะอคติ ๔ ประชาชนในหมู่บ้านขาดความไว้วางใจกัน ขาดความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน คนมีเงินนำไปฝากธนาคาร คนในหมู่บ้านไม่มีเงินต้องไปกู้เงินกับธนาคาร กู้นายทุน ต้องขนเงินในหมู่บ้าน ไปจ่ายดอกเบี้ยให้ธนาคาร ให้นายทุน เวลาคนในหมู่บ้านเจ็บป่วยตายธนาคารหรือนายทุน ไม่ได้มาช่วย คนที่ช่วยคือคนในหมู่บ้าน ใครป่วยก็จะไปเยี่ยมกัน แต่คนในหมู่บ้านไม่ไว้วางใจกันไม่ช่วยเหลือกัน ทุกๆปี ต้องนำเงินในหมู่บ้านไปจ่ายดอกเบี้ยให้ธนาคารนอกหมู่บ้าน ปีละนับล้านบาทจากที่กล่าวมาแล้วนั้น ผู้วิจัยมีความตั้งใจว่าจะเข้าไปศึกษาการเสริมสร้างหรือกระบวนการ ให้ผู้ที่ผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ ทำงานเป็นผู้นำอยู่แล้ว เช่น กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ บังเกิดเป็นผู้นำแนวใหม่ ที่มีวิธีคิดก่อเกิดการเปลี่ยนแปลง เพิ่มขึ้นจากเดิมที่เคยบริหารงานอยู่เท่านี้ โดยที่ มีวิธีการอะไรที่จะช่วยเป็นวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ ความรู้อาจจะไปเกิดเป็นเครือข่าย การสร้างความรู้แบ่งปันระหว่างกัน ระหว่างวัดต่างๆ ที่ดำเนินการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์แบ่งปันกันไปแบ่งปันกันมา ซึ่งคนที่ไม่เคยรู้จักกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ไม่เคยรู้เรื่อง เงินออมฝากคนสิบบาท ก็ได้รู้ทำอะไรเกิดแนวคิดทำอย่างไร ในการไปทำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ของตนเอง เป็นกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เป็นสวัสดิการของชุมชน ได้รับเงินทุนช่วยเหลือ มีอำนาจการต่อรอง

ผู้วิจัยจึงให้ความสนใจ ที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ที่ จะกำหนดขอบเขตให้และระบุเฉพาะเจาะจงได้ เป็นสิ่งที่สร้างผลิต และพัฒนาได้ เผยแพร่ ถ่ายทอดเรื่องราวสำหรับพระสงฆ์รุ่นต่อไป ที่จะศึกษาเพื่อแสวงหาคำตอบว่า แนวคิด ทฤษฎี และหลักพุทธธรรม ที่เกี่ยวข้อง ผู้ศึกษาจึงนำมาประมวลและจัดระบบ รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร ภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ไม่ใช่สิ่งที่จะมาทดแทนหรือแทนที่การบริหารจัดการ แต่ภาวะผู้นำจะเป็นสิ่งที่จะช่วยส่งเสริมให้การบริหารจัดการกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ สำเร็จสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น อันจะก่อให้เกิดความคิดริเริ่มใหม่ที่ท้าทาย เพราะที่ผ่านมาใน ภาคเหนือตอนล่าง หรือมีแต่น้อยมากและไม่มีแนวทางการพัฒนาภาวะกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อชุมชนเข้มแข็งของภาคเหนือตอนล่าง

๑.๒ วัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ ดังนี้

๑.๒.๑ เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๑.๒.๓ เพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักภาวนา ๔

๑.๓ ปัญหาที่ต้องการทราบ

๑.๓.๑ คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร

๑.๓.๒ ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร

๑.๓.๓ รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักภาวนา ๔ ควรเป็นอย่างไร

๑.๔ ขอบเขตของการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการศึกษา เรื่อง “รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคเหนือตอนล่าง” มีการกำหนดขอบเขตดังนี้

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของการวิจัยประกอบไปด้วย แนวคิด ทฤษฎี และผลงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับภาวะผู้นำ คุณลักษณะภาวะผู้นำ ทฤษฎีการพัฒนาภาวะผู้นำ แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างความเข้มแข็งชุมชนยั่งยืนจากกลุ่มสัจจะสมทรัพย์ หลักพุทธธรรมภาวนา ๔ แนวคิดเกี่ยวกับกลุ่มสัจจะสมทรัพย์ ข้อมูลพื้นที่ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และกรอบแนวคิดการวิจัย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านตัวแปร

ผู้วิจัยได้แบ่ง ตัวแปรที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. ตัวแปรต้น สถานภาพ เพศ อายุ วุฒิการศึกษา รายได้ต่อเดือน ทฤษฎีภาวะผู้นำ ภาวะผู้นำเชิงพฤติกรรม ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ ภาวนา ๔ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา ทฤษฎีพัฒนารัพยากรมนุษย์เพื่อการเปลี่ยนแปลง

๒. ตัวแปรตาม รูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสมทรัพย์เพื่อการพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านประชากร/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากรและผู้ให้สำคัญที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม ดังนี้

๑. เชิงคุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลหลัก(Key Informant) กำหนดผู้เชี่ยวชาญ ที่ให้ความเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน ๒๐ รูปหรือคน^๔

๒. เชิงปริมาณ ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดอัมพพาราม ตำบลวังไทร อำเภอลองชุล จังหวัดกำแพงเพชร จำนวน ๒,๗๖๑ คน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพะยอม ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑,๖๗๔ คน^๕

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดเขตพื้นที่คือ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ภาคเหนือตอนล่าง ๒ จังหวัด คือ (๑) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดอัมพพาราม วัดวังไทร ตำบลวังไทร อำเภอลองชุล จังหวัดกำแพงเพชร (๒) กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ วัดหนองพะยอม ตำบลชุมแสงสงคราม อำเภอบางระกำ จังหวัดพิษณุโลก

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านเวลา

การศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาวิจัยตั้งแต่เดือน พฤษภาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๙ รวมเป็นระยะเวลา ๘ เดือน

๑.๕ สมมติฐานการวิจัย

๑.๕.๑ สมาชิกที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำเพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่างแตกต่างกัน

๑.๕.๒ หลักพุทธธรรมภาวนา ๔ มีความสัมพันธ์กับ คุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง

๑.๖ นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัย ได้ให้คำจำกัดความของศัพท์ ที่ใช้ในการวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืนภาคเหนือตอนล่าง ไว้ดังนี้

^๔John.W.Creswell, Qualitative inquiry@ Research Design^{2nd} Edition, (sage Publication : Singapore, 2007), p.78.

^๕พระครูวิบูลสิทธิธรรม, เอกสารประกอบการบรรยายกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์วัดหนองพะยอม ศูนย์สาธิตการตลาดวัดหนองพะยอม, ม.ป.พ., ๒๕๕๘.

คุณลักษณะภาวะผู้นำ หมายถึง การเสริมสร้างคุณลักษณะผู้นำโดยการให้การศึกษา การฝึกอบรม การพัฒนา เพื่อก่อให้เกิด สติปัญญา ความรู้เป็นผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่พึงประสงค์ ตามหลักภาวนา ๔

กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หมายถึง การรวมกลุ่มในการใช้หลักธรรมข้อสัจจะเป็นชื่อ กองทุนการออมทรัพย์ เพื่อวัตถุประสงค์ในการออมและแบ่งปันให้กู้เพื่อใช้ในกิจการจำเป็นเมื่อยาม ขาดแคลน โดยมีคณะกรรมการในชุมชนนั้นเป็นกรรมการในการตัดสินใจ มีความรักและห่วงหาอาทร ชุมชน มีวิสัยทัศน์ที่จะสามารถคาดการณ์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นในอนาคต รวมทั้งมองเห็นแนวทางการ แก้ไขปัญหาเหล่านั้นได้ โดยพิจารณาจากมิติย่อยที่สำคัญ ได้แก่ ความสามารถในการพึ่งตนเองของ ชุมชน ความมั่นคงปลอดภัยในการดำรงชีวิตในชุมชน ทั้ง ๕ ด้านคือ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม และด้านสิ่งแวดล้อมของชุมชนในภาคเหนือตอนล่าง

การพัฒนาชุมชนยั่งยืน หมายถึง สมาชิกสัจจะสะสมทรัพย์ คือ คนในชุมชนเป็น ศูนย์กลางการพัฒนาทางความเป็นอยู่ทางกายอยู่ในศีลธรรม มีจิตใจที่เจริญดำเนินชีวิตอยู่ด้วยปัญญา เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน

ภาคเหนือตอนล่าง หมายถึง กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่ตั้งอยู่ในจังหวัดกำแพงเพชร และ กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ ที่ตั้งอยู่ในจังหวัด จังหวัดพิษณุโลก

ภาวนา ๔ หมายถึง การเจริญ การทำให้เกิดให้มีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา กาย ภาวนา ศีลภาวนา จิตตภาวนา ปัญญาภาวนา

๑.๗ ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

๑.๗.๑ ทำให้ทราบว่าคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชน ยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร

๑.๗.๒ ทำให้ทราบว่าปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะสะสม ทรัพย์เพื่อพัฒนาชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง เป็นอย่างไร

๑.๗.๓ ทำให้ทราบว่าแนวทางการพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างภาวะผู้นำกลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์เพื่อชุมชนยั่งยืน ภาคเหนือตอนล่าง ตามหลักภาวนา ๔ เป็นอย่างไร

๑.๗.๔ เกิดองค์ความรู้ใหม่ไปใช้ในหน่วยงานของราชการ องค์กร เกี่ยวกับการพัฒนา ชุมชน